

Overgeneralisatie als proces bij de secundaire verwerving van een dialect

door

Kathy RYS

Abstract

This paper reports on research into the acquisition of the Maldegem dialect as a second language by children who were raised in Standard Dutch. It focuses on the intersystemic correspondence between phonological elements of the first and second language as one of the factors that influences the process of acquisition. Attention is also paid to the processes that shape an interlanguage, especially to the process of overgeneralization. With respect to this process three hypotheses are formulated. These hypotheses are tested against the results of an analysis of spoken data.

1. INLEIDING¹

De laatste decennia is het niet meer zo vanzelfsprekend dat ouders ervoor kiezen hun kinderen in het dialect op te voeden. Meer en meer moet het dialect als thuistaal plaats maken voor de standaardtaal of voor een tussentalige variëteit. Het dialect als omgangstaal in de maatschappij is steeds meer naar de achtergrond gedrukt (cf. Hoppenbrouwers 1990: 49). Uiteindelijk is het standaardiseringsproces ook doorgedrongen in het gemiddelde Vlaamse gezin, met als gevolg dat kinderen steeds vaker worden opgevoed in een min of meer standaardtalige variëteit. Wat gebeurt er echter als een kind dat in de standaardtaal is opgevoed onder invloed van zijn peer group toch met een dialect in aanraking komt? Blijft het vasthouden aan zijn eerste taal of zal het toch het dialect als tweede taal verwerven?

Het onderzoek waarover ik in deze bijdrage rapporteer, gaat in op het proces van dialectverwerving als tweede taal. Het onderzoek is gebaseerd op opnames bij kinderen uit Maldegem. Er wordt nagegaan

¹ Ik dank Steven Gillis, Frans Hinskens, Johan Taeldeman, Jacques Van Keymeulen en Marc Van Oostendorp voor hun commentaar bij een eerdere versie van dit artikel.

in welke mate de fonologie van het Maldegemse dialect alsnog door deze kinderen verworven wordt. Het onderzoek vertrekt vanuit de vraag of bepaalde fonologische regels van het Maldegemse dialect beter worden beheerst dan andere en met welke factoren dit samenhangt.

Het taalverwervingsproces bij tweede-taalverwerving wordt gekenmerkt door een tussentaal ("interlanguage") die zowel afwijkt van de brontaal ("native language") als van de doeltaal ("target language"). Een tussentaal wordt gevormd door verschillende processen, waaronder transfer en overgeneralisatie. Deze bijdrage zal aantonen dat dialectverwerving een bijzondere vorm van tweede-taalverwerving is en dat transferprocessen minder prominent aanwezig zijn dan in gewone tweede-taalverwerving. Overgeneralisaties daarentegen vallen meer op dan transferprocessen in dialectverwerving. Het fenomeen "overgeneralisatie" zal dan ook uitvoerig aan bod komen. Ik zal nagaan of de mate waarin er bij een bepaald dialectkenmerk overgeneralisaties voorkomen, samenhangt met de voorspelbaarheid van de intersystemische correspondentie tussen het betreffende dialectkenmerk en zijn standaardtaalequivalent. Ook zal worden onderzocht of het aantal overgeneralisaties beïnvloed wordt door de frequentie van de woorden waarin de overgeneralisaties zich voordoen.

Deze bijdrage is als volgt opgebouwd. In paragraaf 2 stel ik eerst het onderzoek globaal voor. Achtereenvolgens komen de onderzoekslocatie (§ 2.1), de enquête (§ 2.2) en de proefpersonen (§ 2.3) aan bod. In paragraaf 3 bespreek ik verschillende aspecten van dialectverwerving. Eerst behandel ik de factoren die invloed hebben op het proces van dialectverwerving (§ 3.1), met bijzondere aandacht voor één van die factoren, namelijk de mate van intersystematiciteit (§ 3.1.1 en 3.1.2). Vervolgens ga ik in op de processen die van invloed zijn op de tussentaal van dialectverwervers (§ 3.2), met name op overgeneralisatie (§ 3.2.1). Met betrekking tot dit laatste proces formuleer ik een aantal hypothesen (§ 3.2.1.1) die dan aan de hand van data getoetst worden (§ 3.2.1.2). Paragraaf 4 bevat de conclusie.

2. HET ONDERZOEK

2.1. *Locatie*

Het onderzoek werd uitgevoerd in Maldegem, een gemeente met in haar kern 11.930 inwoners. De gemeente ligt in het noordwesten van Oost-Vlaanderen. De kern bevindt zich ongeveer 4 km ten zuiden van de rijksgrens en 4 km ten oosten van de grens met West-Vlaanderen. Maldegem is een landelijke gemeente met een dichtbebouwde kern.

Voor de meeste faciliteiten kunnen de inwoners van Maldegem in hun eigen gemeente terecht.

Maldegem heeft op fonologisch gebied een opvallend overgangsdialect tussen de aangrenzende Oost- en West-Vlaamse dialecten. Het heeft verder een aantal eigen primaire fonologische kenmerken ontwikkeld. Voorbeelden daarvan zijn de ronding van [ø.] tot [ø.] vóór een niet-velaire consonant (bv. [pʀø. s] "prijs"; [mø. n] "mijn"); rekking van de vocaal vóór (achteraf wegvallende) /l/ in de coda of vóór een consonant (bv. [mæ:k] "melk"; [bɑ:] "bal") en de systematische ontronding van alle palatale vocalen, behalve [ø.] (bv. [mi. r] "muur"; [brɛ. hə] "brug").

Het is opvallend dat de Maldegemse jeugd nog vrij veel dialect spreekt. Rondvraag bij een aantal informanten bracht aan het licht dat men er pas echt bijhoort als men in het dialect kan meepraten. De druk van de peer group om het dialect te leren lijkt dus relatief groot voor kinderen en jongeren die het dialect niet van huis uit geleerd hebben.

2.2. *Enquête*

De data werden verzameld door mondeling een gerichte woordenlijst op te vragen bij 164 Maldegemse kinderen en jongeren. Die woordenlijst bevatte 167 woorden die erop gericht waren onderzoek mogelijk te maken naar een dertigtal fonologische kenmerken van het Maldegems. Per kenmerk werden minimaal 3 woorden opgevraagd. Het voordeel van een woordenlijst voor fonologisch onderzoek is dat dezelfde woorden worden uitgesproken door alle informanten. Dit zorgt voor een maximale vergelijkbaarheid van het materiaal. Later werd het corpus nog aangevuld met vijf opnames van elk ongeveer 30 minuten spontaan gesprek tussen telkens twee kinderen. De motivatie om aanvullend spontaan materiaal te verzamelen was vooral de vraag of er zich in spontaan taalgebruik ook typische taalverwervingsfenomenen voordoen zoals overgeneralisaties.

2.3. *De informanten*

De 164 informanten werden geselecteerd volgens een aantal criteria: ze gaan al altijd of al geruime tijd naar school in Maldegem, ze wonen in Maldegem en het zijn kinderen van wie de ouders aangeven dat ze hun kind niet in het Maldegemse dialect maar wel in een standaardtalige variëteit hebben opgevoed. In hoeverre dit laatste criterium betrouwbaar is, hangt natuurlijk af van de eerlijkheid waarmee de ouders geantwoord hebben en van hun eigen visie op het verschil tussen standaardtaal en

dialect. Aangezien verdere controle op de antwoorden in de schriftelijke enquêtes niet mogelijk was – om privacy-redenen weigerden de directies van de scholen om adresgegevens te bezorgen – moeten wij wel aannemen dat de meeste van de informanten niet in het Maldegemse dialect zijn opgevoed en dat de ouders van die kinderen alleszins de intentie hebben om standaardtaal te spreken.

Verder werden de proefpersonen opgedeeld volgens leeftijd, sekse en herkomst van de ouders, zoals in fig. 1 (zie bijlage) staat weergegeven. De cellen in fig. 1 zijn niet evenwichtig verdeeld. Het gebruik van statistische testen (o.a. variantie-analyse) kan deze onevenwichtige verdeling echter opvangen.

3. DIALECTVERWERVING

3.1. *Verskillende factoren in het verwervingsproces*

Het onderzoek vertrekt vanuit de veronderstelling dat niet alle fonologische correspondenties tussen segmenten van T1 en T2 even goed beheerst worden door dialectverwervers. De factoren die van invloed zijn op de mate van verwerving van de Maldegemse fonologie zijn waarschijnlijk van socio-emotionele en linguïstische aard. Socio-emotionele factoren zijn onder andere de attitude van het kind ten opzichte van het dialect en zijn motivatie om het dialect te leren. Verder spelen er wellicht factoren mee die betrekking hebben op de te verwerven dialectkenmerken, zoals de mate van geografische verspreiding van een kenmerk en de mate van opvallendheid (*salience*) van een kenmerk. Een linguïstische factor die van groot belang is voor de mate waarin dialectkenmerken verworven worden is de mate van intersystematiciteit tussen een T1- of A.N. (= Algemeen Nederlands)-segment x en een T2- of DIA (= dialect)-segment y. In de volgende paragraaf ga ik dieper in op deze factor.

3.1.1. Mate van intersystematiciteit

De term “intersystematiciteit” drukt de mate uit waarin een A.N./DIA-correspondentie structureel verankerd is en de mate van voorspelbaarheid van die correspondentie zowel vanuit de eerste taal (het A.N.) als vanuit de tweede taal (het dialect). Het concept van intersystematiciteit sluit aan bij het tweedimensionaal fonologisch model dat o.a. Auer (1993) en Taeldeman (1993) beschreven hebben. Fig. 2 (zie bijlage) geeft een vereenvoudigde weergave van dat model.

De horizontale dimensie van het model bestaat uit correspondentieregels tussen equivalente onderdelen van T1 en T2. Deze correspondentieregels worden door de taalverwerper zelf gevormd en hebben dus geen systeemstatus in de taalsystemen (resp. T1 en T2) zelf. Auer (1993: 8) beschrijft correspondentieregels als volgt:

Jeder lexikalischen Form, die ein dialektales Phonem enthält, wird ihre korrespondierende Standard-Form zugeordnet bzw. umgekehrt. Die Regeln, durch die diese Zuordnung geschieht, sind gänzlich anderer Natur als diejenigen, mit denen wir bisher auf der vertikalen Organisationsebene des Modells zu tun hatten. Sie sollen hier *Korrespondenzregeln* (...) genannt werden. Korrespondenzregeln beziehen morphologische Formen (...) aufeinander.

De achterliggende gedachte bij het model is dat er tussen het sterk(er) uitgebouwde T1-systeem en het zwak(ke) uitgebouwde T2-systeem een horizontale component van intersystemische metakennis ontstaat.

Van Oostendorp (2000) stelt een dergelijk model voor binnen het kader van de optimaliteitstheorie:

If the systems are very similar – if they are seen as ‘variants’ of the same language – and if furthermore the language user does not have full command of both systems, he might apply some principles of economy, for instance in the form of correspondence rules between the two language systems.

Het is van belang om in te gaan op de ontologische status van de zogenoemde correspondentieregels. Het gaat immers om “regels” die elke taalverwerper zelf vormt op basis van zijn/haar kennis van beide taalsystemen (T1 en T2). Op de vraag waar en hoe dergelijke intersystemische regels zitten opgeslagen in de mentale grammatica van de taalverwerper zal in verder onderzoek worden ingegaan. In deze bijdrage beperk ik me tot de aanname dat de dialectverwerper “regels” vormt van de vorm “T1 (A.N.) x wordt in het Maldegemse dialect (T2) uitgesproken als y”. De “regels” die in deze bijdrage aan bod zullen komen zijn dus géén “regels” van het Maldegems als zodanig. Een (hypothetische) eentalige spreker van het Maldegems heeft geen “regel” die A.N. x in DIA y omzet, aangezien het A.N. voor deze spreker niet als uitgangspunt geldt. Om verwarring te voorkomen, zal ik deze intersystemische regels, die eigen zijn aan het proces van tweede-taalverwerving, “correspondenties” noemen in plaats van “regels”.

Volgens de theorie van Pinker (1999) is er binnen één taalsysteem sprake van een combinatie van “regels” en “woorden”. Pinker beweert dat de taalverwerper voor het leren van zijn/haar moedertaal niet volledig steunt op “regels”, maar voor een deel ook op de kennis van “woorden”:

According to the theory, the ingredients of language are a list of memorized words, each an arbitrary pairing between a sound and a meaning, and a set of productive rules that assemble words into combinations. Regular and irregular forms exemplify the two ingredients: Regular forms are generated by rule, irregular forms are memorized by rote. (Pinker 1999: 83)

Het is belangrijk dat we het onderscheid maken tussen de regels *van* een taalsysteem die Pinker beschrijft in bovenstaand citaat en de correspondenties *tussen* twee taalsystemen die gevormd worden tijdens het proces van tweede-taalverwerving. Hoewel we het over een verschillend soort "regels" hebben, kan de theorie van Pinker ook op tweede-taalverwerving worden toegepast. De verwerving van een tweede taal steunt eveneens gedeeltelijk op de kennis van reeds verworven "woorden" uit de tweede taal. Naar analogie van die "woorden" gaat men "correspondenties" vormen. Dat verklaart ook het veelvuldig voorkomen van overgeneralisaties van bepaalde correspondenties bij tweede-taalverwervers. Door foutieve analogieën gaat men een correspondentie toepassen op woorden die lexicale uitzonderingen vormen (op die correspondentie) of op woorden die aan een andere correspondentie onderworpen zijn.

De intersystematiciteit tussen A.N.-segment x en zijn equivalent y in het dialect kan zowel zwak als sterk zijn. Voor voorbeelden hiervan verwijs ik naar Rys (2003: 86-87).

Met betrekking tot de invloed van intersystematiciteit op de mate van dialectverwerving formuleer ik de volgende hypothese: Hoe sterker de intersystematiciteit tussen het T1- en T2-element, hoe beter/eerder het T2-element beheerst zal worden (zie ook Vousten 1995: 121).

In Rys (2003: 98-99) wordt bovenstaande hypothese bevestigd door de bevindingen over het Maldegems. In het betreffende pilotonderzoek heb ik echter een vrij intuïtieve methode gebruikt voor het bepalen van de mate van intersystematiciteit. Het is de bedoeling om in deze bijdrage een objectievere methode hiervoor uiteen te zetten.

3.1.2. Methode voor het berekenen van intersystematiciteit

De mate van intersystematiciteit wordt zowel bepaald door (1) de frequentie waarmee een fonologische correspondentie wordt toegepast op de woordenschat van het alledaagse taalgebruik of met andere woorden de incidentie ("type frequency") van een correspondentie en (2) de mate van voorspelbaarheid van de fonologische correspondenties. De intersyste-

maticiteit tussen een A.N.-segment x en een DIA-segment y is sterker naarmate de incidentie van de correspondentie $x \rightarrow y$ groter is en naarmate de voorspelbaarheid groter is. De voorspelbaarheid van een correspondentie is groter naarmate het A.N.-segment minder realisatiemogelijkheden heeft in het dialect.

De berekening van (1) de incidentie van de fonologische correspondenties is gebaseerd op gegevens uit de volgende woordenlijst: Schaerlaekens, A., D. Kohnstamm & M. Lejaegere. 1999. *Streeflijst woordenschat voor 6-jarigen*. Meer bepaald werd de *Unaniemenlijst voor België* gebruikt. Deze lijst bevat woorden waarvan de beoordelaars unaniem vinden dat zesjarige kinderen in België ze moeten kennen. Deze lijst benadert daardoor het best de woordenschat die in Maldegem door kinderen en jongeren gebruikt wordt. De unaniemenlijst voor België bevat 1903 woorden. Uit die lijst heb ik alle woorden geselecteerd waarvan het denkbaar is dat ze in een Maldegemse context gebruikt zouden kunnen worden. Dat waren 1810 woorden. Voor deze woorden is nagegaan welke van de onderzochte fonologische correspondenties erop van toepassing zijn. Aan de hand van een voorbeeld illustreer ik hieronder hoe de incidentie van een fonologische correspondentie berekend werd.

De A.N.-klank $/\varepsilon^i/$ kan in het Maldegemse dialect zes mogelijke realisaties krijgen. Voor een kind dat het Maldegemse dialect leert als tweede taal is het vrij onvoorspelbaar welke Maldegemse realisatie hoort bij het A.N.-segment. Er is namelijk geen 1/1 relatie die zegt dat A.N. $/\varepsilon^i/$ altijd wordt uitgesproken als DIA x . De volgende zes correspondenties zijn mogelijk:

-A.N. $/\varepsilon^i/ >$ DIA $[\emptyset]$, behalve vóór laryngaal/ velair (vb. wijn $>$ w $[\emptyset]$ n)

-A.N. $/\varepsilon^i/ >$ vóór laryngaal of velair $>$ DIA $[\emptyset]$ (vb. zwijgen $>$ zw $[e]$ gen)

-A.N. $/\varepsilon^i/ >$ DIA $[i^{\circ}]$ (vb. klein $>$ kl $[i^{\circ}]$ ne)

-A.N. $/\varepsilon^i/ >$ DIA $[\text{æ}^i]$ (vb. kei $>$ k $[\text{æ}^i]$)

-A.N. $/\varepsilon^i/ >$ DIA $[\xi^i]$ (vb. blij $>$ bl $[\xi^i]$)

-A.N. $/\varepsilon^i/ >$ DIA $[\dot{i}]$, enkel in de lexicale uitzonderingen *bij* en *tijger*.

De som van alle woorden waarop één van bovenstaande correspondenties van toepassing is, levert een maat op voor de incidentie (I) van die correspondentie. Voor bovenstaande correspondenties is die incidentie (I) respectievelijk 52, 10, 2, 10, 41 en 2. Dit betekent bijvoorbeeld dat er in de Unaniemenlijst voor België 52 woorden voorkomen waarop de A.N.-DIA correspondentie $/\varepsilon^i/ > [\emptyset]$ van toepassing is (*bijten*, *grijs*, enz.). De incidentie van de onderzochte correspondenties kan met de volgende formule in procent worden berekend: $(I : 1810) \times 100 \%$.

De mate van voorspelbaarheid van de bovenstaande correspondenties is niet gelijk aan $1/6$; met andere woorden, niet elke correspondentie maakt een even grote kans om zich te manifesteren. Dat hangt gedeeltelijk samen met de incidentie (I) van de betreffende correspondentie in het taalgebruik. Het lijkt aannemelijk dat in het taalgebruik van een dialectverwervend kind een correspondentie die op een groot aantal woorden toepasbaar is (bv. A.N. / ε^i / > DIA [ε^i] met incidentie 41), meer kans maakt om zich te manifesteren dan een correspondentie met een zeer lage incidentie (bv. A.N. / ε^i / > DIA [i] met incidentie 2). Toch zal ik de mate van voorspelbaarheid uitdrukken met een coëfficiënt waarin de incidentie niet verrekend is. Indien dit wel zou gebeuren, zou dit een complexe coëfficiënt opleveren, waarbij het effect van de incidentie enerzijds en dat van de voorspelbaarheid anderzijds niet van elkaar te onderscheiden zouden zijn. Ik zal bij benadering de mate van voorspelbaarheid aangeven door het aantal mogelijke realisaties die een A.N.-klank heeft in het Maldegemse dialect (zie fig. 3, derde kolom): hoe minder realisaties er in het dialect mogelijk zijn, hoe dichter de 1/1-verhouding tussen A.N. en dialect wordt benaderd en dus hoe hoger de voorspelbaarheid wordt (zie Rys & Bonte 2005 voor een concrete uitwerking). De invloed van de incidentie en de invloed van de voorspelbaarheid op de mate van dialectverwerving worden dus als afzonderlijke variabelen onderzocht, hoewel beide factoren samen de mate van intersystematiciteit bepalen.

3.2. *Processen die de tussentaal beïnvloeden*

Tweede-taalverwerving vertoont tot op zekere hoogte gelijkenissen met eerste-taalverwerving. Dat blijkt ook uit het volgende citaat van Macken & Ferguson (1987: 11):

Some of the PPs (= Phonological Processes) apparent in L2 acquisition are similar to those of child language development and may be interpreted as a kind of reactivation of L1 strategies and processes. Others are transfer processes representing interference from the structure of the learner's L1. Still others cannot be accounted for by either explanation.

In vergelijking met “gewone” tweede-taalverwerving is de verwerving van een dialect een vrijblijvender proces, waarbij attitude en motivatie een grote rol spelen. Bij dialectverwerving is er namelijk nooit sprake van gericht leren (“classroom learning”) waarbij er onmiddellijk op fouten gewezen wordt. Transferprocessen, waarbij een grammaticale structuur uit T1 als het ware wordt gekopieerd naar T2, vallen meer

op indien beide taalsystemen ver uit elkaar liggen (bv. Nederlands vs. Engels) dan wanneer ze dicht bij elkaar liggen (bv. A.N. vs. het Maldegemse dialect). Interferentie van een Nederlandse vorm in het Engels van een taalverwerper wordt wellicht meer als een fout aangevoeld dan wanneer iemand een A.N.-vorm gebruikt in een dialectcontext.

Een ander type van taalverwervingsverschijnselen is veel prominenter aanwezig in de tussentaal van dialectverwerpers dan transferprocessen. Het gaat hier om het fenomeen overgeneralisatie.

3.2.1. Overgeneralisatie

Uit mijn dialectopnames blijkt dat het proces van overgeneralisatie zich frequent voordoet in het taalgebruik van kinderen die het Maldegemse dialect verwerven. Overgeneralisatie is het proces waarbij het taalverwervend kind, op basis van zijn beperkte kennis van het fonologische systeem van het Maldegemse dialect, reeds gevormde correspondenties toepast in contexten waar een andere correspondentie moet worden toegepast in de volwassen (correcte) grammatica. De correspondentie die de taalverwerper al in zijn mentale grammatica heeft gevormd, wordt dus qua bereik overgegeneraliseerd. Zoals al eerder vermeld (§ 3.1.1.), gebeuren overgeneralisaties vaak op basis van foutieve analogieën. In wat volgt zal ik twee types overgeneralisatie onderscheiden.

Het eerste type is de overgeneralisatie van een intersystemische correspondentie in lexicaal uitzonderingen op die correspondentie. De uitspraakvariant die optreedt in lexicaal uitzonderingen is niet het resultaat van een intersystemische correspondentie, aangezien de betreffende uitspraak hooguit voor één of twee woorden geldt en dus puur lexicaal bepaald is. Dit soort overgeneralisaties wordt over het algemeen wel hyperdialectismen genoemd. Een voorbeeld van dit type overgeneralisatie is de uitspraak van het woord *tijger* als [tɛ. hɛr], door overgeneralisatie van de correspondentie "A.N. /ɛⁱ/ → DIA [e.] vóór laryngaal of velair" (bv. naar analogie van het woord *zwijgen* > [zwe. hɛ̃]). Het woord *tijger* vormt echter een uitzondering en wordt uitgesproken als [tɪhɛr] in het Maldegemse dialect.

Het tweede type is de overgeneralisatie van een intersystemische correspondentie in een omgeving waar een andere correspondentie van toepassing is. Een voorbeeld hiervan is de overgeneralisatie van de correspondentie "A.N. /ɛⁱ/ → DIA [ø.] vóór niet-laryngale of niet-velaire C" in contexten waar eigenlijk de correspondentie "A.N. /ɛⁱ/ → DIA [e.] vóór laryngaal of velair" moet worden toegepast. Door die over-

generalisatie zal een kind bijvoorbeeld *strijken* uitspreken als [strøʔə] in plaats van het "correcte" Maldegemse [stre. ʔə].

Een diepgaand onderzoek naar het aantal en de soort overgeneralisaties in de tussentaal van de Maldegemse informanten kan inzicht bieden in de wijze waarop zij het dialect verwerven. Overgeneralisaties getuigen namelijk van het feit dat taalverwervers bepaalde correspondenties tussen elementen van T1 en T2 hebben gevormd. Op basis van de mate waarin bepaalde overgeneralisaties zich voordoen, kan men dan ook uitspraken doen over welke dialectkenmerken de taalverwerver reeds beheerst en welke niet. Ook Lenz (2002: 207) beschouwt hyperdialectismen als een bewijs voor het bestaan van correspondenties:

Hyperdialektalismen sind zunächst einmal implizit ein Beleg dafür, dass die hyperdialektalisierenden Informanten um einen zugrunde liegenden Dialekt-Standard-Kontrast wissen. Dieses Wissen kann in Form eines mehr unbewussten "Routinewissen[s]" zu Tage treten oder im Falle höheren Bewusstseins in Form von Korrespondenzregeln metakommuniziert werden.

De uiteindelijke opzet van mijn studie naar overgeneralisaties is een grondig inzicht te krijgen in de volgorde waarin de Maldegemse dialectkenmerken op basis van correspondenties verworven worden. In deze bijdrage echter beperk ik mij tot het beantwoorden van de volgende vragen: (1) Welk type overgeneralisatie (type I of type II) komt het vaakst voor? (2) Worden bepaalde fonologische correspondenties systematisch meer overgegeneraliseerd dan andere en met welke factoren hangt dit samen? (3) Zijn bepaalde woorden meer onderhevig aan overgeneralisatie dan andere en hangt dit samen met de frequentie van het woord?

In de volgende paragraaf formuleer ik een aantal hypothesen over deze vragen.

3.2.1.1. Hypothesen

Met betrekking tot de eerste vraag (§ 3.2.1) formuleer ik de volgende hypothese: (1) Overgeneralisatie van het type I zal meer voorkomen dan die van het type II. Dit volgt uit het feit dat er bij het eerste type sprake is van een correspondentie die wordt overgegeneraliseerd in uitzonderingen op die correspondentie. Uitgaande van het fonologische systeem van de tweede taal zou je verwachten dat de correspondentie die overgegeneraliseerd wordt ook daadwerkelijk moet worden toegepast om de "correcte" dialectvariant te verkrijgen.

Deze hypothese steunt op Archibalds (1998: 276) Lexical Dependency Hypothesis:

The learner would not actually have to set the parameters for every lexical item. Rather, once certain entries had been set that information could be generalized to other "relevant" lexical items.

Archibald beweert dat taalverwerwers de uitspraak van bepaalde segmenten in de doeltaal leren op basis van het horen van een aantal woorden met die segmenten (cf. Pinker 1999). Op basis van hun kennis van die woorden stellen ze een correspondentie op die ze vervolgens ook toepassen op formeel "verwante" woorden door een proces van generalisering. Waarschijnlijk zijn woorden voor taalverwerwers verwant als die woorden in de T1 (het A.N.) hetzelfde segment hebben (bv. "alle woorden met A.N. <ui> zijn verwant"). Door het principe van analogie zal een kind een bepaalde correspondentie bijna automatisch overgeneraliseren naar woorden die op het eerste gezicht "verwant" lijken, maar die eigenlijk een uitzondering op de regel vormen (lexicale uitzonderingen).

De tweede vraag uit § 3.2.1. geeft aanleiding tot het formuleren van een tweede hypothese: (2) Fonologische correspondenties tussen een A.N.- en een DIA-klank met een hogere mate van intersystematiciteit zullen vaker overgegeneraliseerd worden dan die met een zwakke intersystematiciteit, aangezien de eerste waarschijnlijk ook beter en eerder beheerst worden (zie § 3.1.1.). Dialectkenmerken die daarentegen een zwakke intersystematiciteit vertonen ten opzichte van hun A.N.-equivalenten, zullen juist eerder onderhevig zijn aan overgeneralisaties; met andere woorden, ze zullen worden weggedrukt doordat correspondenties met een sterke intersystematiciteit overgegeneraliseerd worden. Samenvattend kunnen we zeggen dat de ondoorzichtigheid of onvoorspelbaarheid van de correspondenties tussen beide taalsystemen leidt tot overgeneralisaties. Dat is ook wat Auer (1993: 9-10) beweert in het volgende citaat:

(...) hier wird tatsächlich die eine Varietät als Ausgangspunkt für die Rekonstruktion der anderen genommen (meist im Zug eines Erwerbsprozesses der Standardsprache). Die Sprecher verallgemeinern in diesem Fall die gelernten Korrespondenzregeln zu einer sogenannten *Adaptionsregel* (...). Sie versuchen, die Standardsprache aus dem Dialekt aufzubauen. *Dies muss zu Übergeneralisierungen führen, wenn die Beziehung zwischen Dialekt und Standardsprache einseitig oder wechselseitig opak ist; (...)* [cursivering K.R.]

Een derde en laatste hypothese volgt uit de derde vraag in § 3.2.1.: (3) "Er zullen meer overgeneralisaties voorkomen in niet-frequente woorden dan in frequente woorden." Een logisch gevolg van Archibalds theorie is dat correspondenties beter hun werk doen – namelijk de precieze

dialectvorm opleveren – in frequente woorden dan in minder frequente woorden, aangezien “verworven informatie” over één lexicaal item wordt gegeneraliseerd naar formeel verwante lexicale items (“lexical dependency”). Deze generalisatie gebeurt naar alle waarschijnlijkheid van frequente naar minder frequente woorden. Ook overgeneralisaties zullen zich wellicht vooral in die richting voltrekken. Dat betekent dat overgeneralisatie voornamelijk zal plaatsvinden in niet-frequente woorden. Dit zal alleszins het geval zijn in een gerichte vragenlijst, omdat er dan specifiek gevraagd wordt de woorden in het dialect uit te spreken. In spontaan taalgebruik zullen bij niet-frequente woorden misschien eerder andere processen dan overgeneralisatie plaatsvinden, zoals “vermijding” (cf. Tarone 1987: 78).

De drie hypothesen zullen in de volgende paragraaf getoetst worden aan de hand van de data van de Maldegemse informanten.

3.2.1.2. Resultaten

Om de geformuleerde hypothesen te kunnen toetsen, heb ik eerst de nodige gegevens verzameld. Eerst werden alle transcripties geëxcerpeerd en op basis daarvan werd er een databank aangelegd met alle attestaties van overgeneralisaties per informant. Ook de transcripties van de spontane gesprekken heb ik geanalyseerd. Uit dat materiaal heb ik 55 overgeneralisaties opgetekend. Die zijn echter niet in onderstaande resultaten opgenomen. Het feit dat het verschijnsel “overgeneralisatie” zich niet alleen voordoet wanneer er gericht naar dialectuitspraken wordt gevraagd, maar ook in spontaan taalgebruik, toont aan dat het om een “natuurlijk” verschijnsel gaat.

Om de tweede hypothese te kunnen toetsen moest zowel de incidentie als de mate van voorspelbaarheid van alle onderzochte correspondenties worden nagegaan. Dit gebeurde zoals beschreven is in § 3.1.2.

De derde hypothese kan pas getoetst worden indien er ook gegevens zijn over de frequentie van de opgevraagde woorden (“token frequency”) in het taalgebruik. Daartoe heb ik het Corpus Gesproken Nederlands (C.G.N.) geraadpleegd. Dit corpus bevat ongeveer vijf miljoen woorden. Idealiter zouden we ons natuurlijk op een frequentielijst van het Maldegemse dialect moeten baseren, maar aangezien een dergelijke lijst niet bestaat, moet ik voor gegevens over de frequentie van de woorden op het C.G.N. vertrouwen.

In wat volgt zal ik de geformuleerde hypothesen toetsen aan de hand van al die gegevens. In deze bijdrage beperk ik mij tot het aantonen van een aantal tendensen.

3.2.1.2.1. Eerste hypothese

De eerste hypothese stelt dat overgeneralisaties van het type I (in geval van lexicale uitzonderingen) meer zullen voorkomen dan die van het type II. Figuur 3 (bijlage) geeft een overzicht van alle geattesteerde overgeneralisaties. De verschillende overgeneralisaties zijn in de tabel gerangschikt in dalende volgorde van aantal attestaties. We zien inderdaad dat de overgeneralisaties die betrekking hebben op lexicale uitzonderingen volgens de tabel zeer frequent voorkomen (nl. 58,5 % en 55,5 %). *Kuiken* wordt uitgesproken als [kiʔə̃] en *sput* als [spiətə]; het zijn allebei lexicale uitzonderingen op de correspondentie "A.N. [æʏ] → DIA [ø]". Het frequentst is de overgeneralisatie van de correspondentie [a:] > [ɔ̃] in de woorden *schaatsen* en *laatste*. Deze woorden vormen dan wel geen "echte" lexicale uitzonderingen – er is sprake van een zekere regelmaat, nl. [a:] > [ɑ] vóór -ts – toch is die regel zo beperkt qua bereik (slechts 3 woorden) dat *schaatsen* en *laatste* de status van lexicale uitzondering wel benaderen. Er tekent zich dus een tendens af die de eerste hypothese lijkt te bevestigen. De overgeneralisaties van het type I komen zeer frequent voor.

3.2.1.2.2. Tweede hypothese

De tweede hypothese stelt dat fonologische correspondenties tussen een A.N.- en een DIA-klank met een sterkere intersystematiciteit vaker zullen worden overgegeneraliseerd dan die met een zwakke intersystematiciteit, aangezien de eerste waarschijnlijk ook beter en eerder verworven worden.

De bovenste rijen van de tabel (= meest voorkomende overgeneralisaties) tonen inderdaad hoge percentages voor incidentie van de correspondentie (nl. tweede kolom: 10,50 %; 5,47 %; 5,47 %). De voorspelbaarheid van de betreffende correspondenties is middelmatig, aangezien het aantal mogelijke realisaties niet heel hoog (bv. 6) maar ook niet heel laag (bv. 2) is (nl. derde kolom: resp. 3, 4 en 4). Toch is het niet zo dat alle veel voorkomende overgeneralisaties overeenkomen met een hoge incidentie.

Onderaan in de tabel (= minst voorkomende overgeneralisaties) komt een aantal overgeneralisaties voor van de correspondentie "A.N. /ɛⁱ/ → DIA [x]". A.N. /ɛⁱ/ heeft 6 mogelijke realisaties in het Maldegemse dialect. Dat betekent dat de voorspelbaarheid van elke correspondentie "A.N./ɛⁱ/ → DIA [x]" erg laag is. Er lijkt zich dus wel een tendens af te tekenen die de tweede hypothese bevestigt: hoe kleiner de voorspelbaarheid en dus hoe kleiner de intersystematiciteit, hoe minder een correspondentie zal worden overgegeneraliseerd.

Toch is het moeilijk om op basis van de tabel de tweede hypothese te toetsen zonder gespecialiseerde statistische testen zoals variantie-analyse uit te voeren. Met dergelijke testen kan men het effect van meerdere variabelen berekenen. Waarschijnlijk is er namelijk ook invloed van de incidentie en voorspelbaarheid van de correspondentie die wordt “weggedrukt” door overgeneralisaties (in de tabel in de vierde kolom). Ook de voorspelbaarheid in de omgekeerde richting, namelijk vanuit het dialect naar het A.N., speelt mogelijk een rol in de verwerving van dialectkenmerken en dus in het voorkomen van bepaalde overgeneralisaties (zie Rys en Bonte 2005). Aangezien de data echter nog niet in een gegevensmatrix zijn ingevoerd, kunnen nog geen statistische testen worden uitgevoerd om de invloed van alle factoren te toetsen.

3.2.1.2.3. Derde hypothese

De derde hypothese stelt dat er meer overgeneralisaties zullen voorkomen in niet-frequente woorden dan in frequente woorden. Zoals gezegd werd de frequentie van elk woord uit mijn vragenlijst opgezocht in het C.G.N. Figuur 4 (bijlage) toont daarvan de resultaten. Alleen de woorden waarop er overgeneralisaties van andere regels mogelijk zijn, zijn opgenomen in fig. 4. Bovenaan links staan de woorden met de laagste gebruiksfrequentie in het C.G.N., onderaan rechts die met de hoogste frequentie. Zowel bij niet-frequente als bij frequente woorden is het aantal overgeneralisaties afwisselend hoog en laag zonder duidelijke samenhang met de gebruiksfrequentie van het woord. De derde hypothese lijkt dus niet bevestigd te worden. Dat is bijvoorbeeld heel duidelijk als men het weinig frequente *schaatsen* (8) vergelijkt met het zeer frequente *laatste* (2122). Beide woorden hebben een groot aantal overgeneralisaties (respectievelijk 106 en 126), ondanks hun grote verschil in gebruiksfrequentie. Dit voorbeeld toont aan dat de gebruiksfrequentie van het woord waarin de overgeneralisatie plaatsvindt weinig invloed heeft op het aantal overgeneralisaties. Het feit dat de correspondentie “[a:] > [ɔ̃]” een hoge incidentie heeft én het feit dat *schaatsen* en *laatste* het resultaat zijn van een correspondentie met een veel beperkter bereik, leidt tot het grote aantal overgeneralisaties in deze woorden.

4. Besluit

In deze bijdrage ben ik ingegaan op een belangrijke factor in de verwerving van de fonologie van een dialect als tweede taal, namelijk de intersystematiciteit tussen de twee taalsystemen. Ik heb aangetoond

dat de sterkte van de intersystematiciteit afhangt van twee factoren: de incidentie van een fonologische correspondentie en de mate van voorspelbaarheid. Verder werd duidelijk dat de factor intersystematiciteit ook van belang is in het ontstaan van overgeneralisaties. Overgeneralisaties in de tussentaal van de taalverwerper wijzen erop dat bepaalde intersystemische correspondenties tussen het A.N. en het dialect zitten opgeslagen in zijn/haar mentale grammatica. Hoe deze regels precies georganiseerd zijn in die mentale grammatica, is stof voor verder onderzoek.

5. BIBLIOGRAFIE

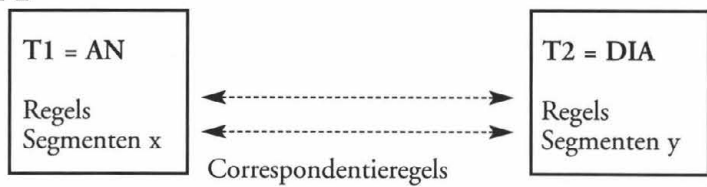
- Archibald, J. 1998. *Second Language Phonology*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Auer, P. 1993. 'Zweidimensionale Modelle für die Analyse von Standard/Dialekt-Variation und ihre Vorläufer in der deutschen Dialektologie'. In: Viereck W. (red.), *Verhandlungen des internationalen Dialektologenkongresses*. Bamberg. Blz. 3-22.
- Hoppenbrouwers, C. 1990. *Het regiolect. Van dialect tot Algemeen Nederlands*. Muiderberg.
- Lenz, A. 2002. *Struktur und Dynamik des Substandards. Eine Studie zum Westmitteldeutschen*. Wittlich/Eifel. Dissertation Universität Marburg.
- Macken, M.A. & C.A. Ferguson. 1987. 'Phonological universals in language acquisition'. In: Ioup, G. & S. Weinberger. *Interlanguage Phonology. The acquisition of a second language sound system*. Newbury House Publishers, Cambridge. Blz. 3-22.
- Oostendorp, M. Van. 2000. 'Rule inversion without rules'. *GLOW Newsletter* 44. Blz. 50-51.
- Pinker, S. 1999. *Words and Rules. The ingredients of language*. Weidenfeld & Nicolson. London.
- Rys, K. 2003. 'Secundaire verwerving van fonologische elementen van een dialect'. In: *Taal en Tongval*, 55, 1. Blz. 68-108.
- Rys, K. & D. Bonte. 2005. 'The role of linguistic factors in the process of second dialect acquisition.' Paper gepresenteerd op ICLAVE 3. Meertens Instituut, Amsterdam.
- Schaerlaekens, A., D. Kohnstamm & M. Lejaegere (red.). 1999. *Streeflijst woordenschat voor 6-jarigen. Derde herziene versie. Gebaseerd op nieuw onderzoek in Nederland en België*. Swets & Zeitlinger, Lisse.
- Taeldeman, J. 1993. 'Dialectresistentie en dialectverlies op fonologisch gebied'. In: *Taal en Tongval, themanummer 6: Dialectverlies en Regiolectvorming*. Blz. 102-119.
- Tarone, E. 1987. 'The phonology of interlanguage'. In: Ioup, G. & S. Weinberger. *Interlanguage Phonology. The acquisition of a second language sound system*. Newbury House Publishers, Cambridge. Blz. 70-85.
- Vousten, R. 1995. *Dialect als tweede taal. Linguïstische en extra-linguïstische aspecten van de verwerving van een Noordlimburgs dialect door standaardtaalige jongeren*. Proefschrift K.U. Nijmegen.

6. BIJLAGEN

Figuur 1

HERKOMST OUDERS	LEEFTIJD					
	9		12		15	
	SEKSE					
	J	M	J	M	J	M
beide ouders Maldegem:						
opgevoed in DIA (controlegroep)	5	3	13	4	6	5
opgevoed in AN	6	9	7	4	1	2
moeder Mald. vader elders	8	9	3	6	1	2
vader Mald. moeder elders	7	5	11	2	3	3
beide ouders elders	7	4	9	9	4	6

Figuur 2

Figuur 3

Correspondentie 'A.N. x → DIA y'	Incidentie van de regel N %	Voorspel- baarheid (aantal realisaties in dialect)	Overgeneralisaties:		
			Op de correspondentie /lexicale uitz.	Hoe vaak?	
				Absoluut	%
[a:] > [ɔ̯]	190 op 1810 10,50 %	3	Schaatsen, laatste	230 op 328	70,1
[œʏ] > [ø]	99 op 1810 5,47 %	4	<i>Kuiken</i>	96 op 164	58,5
[œʏ] > [ø]	99 op 1810 5,47 %	4	<i>Spuut</i>	91 op 164	55,5
[ɛ ⁱ] > [ø]	52 op 1810 2,87 %	6	[ɛ ⁱ] > [e]	182 op 820	22,2
[a:r] + alveolaire C > [ɔ̯r] + alv. C.	12 op 1810 66 %	3	[a:r] + alv. C. [ɛ̣.r] + alv. C.	139 op 656	21,2
[ɛ ⁱ] > [æ ⁱ]	10 op 1810 0,55 %	6	[ɛ ⁱ] > [ɛ̣ ⁱ]	37 op 328	11,3
[o:] > [u ^o]	106 op 1810 5,86 %	3	[o:] > [ø]	118 op 1148	10,3
[ɛ ⁱ] > [æ ⁱ]	10 op 1810 0,55 %	6	<i>Bij</i>	16 op 164	9,8
[a:r] + alv. C > [ɛ̣.r] + alv. C.	10 op 1810 0,55 %	3	[a:r] + alv. C > [ɔ̯r] + alv. C	44 op 492	8,9
[ɛ ⁱ] > [e]	10 op 1810 0,55 %	6	[ɛ ⁱ] > [i ^o]	57 op 656	8,7
[ɛ ⁱ] > [e]	10 op 1810 0,55 %	6	<i>Tijger</i>	12 op 164	7,3
[e:] > [i ^o]	76 op 1810 4,20 %	3	[e:] > [e.]	21 op 328	6,4
[o:] > [ø]	22 op 1810 1,22 %	3	[o:] > [u ^o]	83 op 1312	6,3
[ɛ ⁱ] > [ø]	52 op 1810 2,87 %	6	[ɛ ⁱ] > [i ^o]	41 op 656	6,3

[ɛ ^ɪ] > [ø]	52 op 1810 6 2,87 %	[ɛ ^ɪ] > [æ ^ɪ]	64 op 1148	5,6
[ɛ ^ɪ] > [ø]	52 op 1810 6 2,87 %	<i>Tijger</i>	52 op 164	5,4
[ɛ ^ɪ] > [æ ^ɪ]	10 op 1810 6 0,55 %	[ɛ ^ɪ] > [i ^ə]	31 op 656	4,7
[o:] > [u ^ə]	106 op 1810 3 5,86 %	[o:] > [o.]	15 op 328	4,6
[e:] > [i ^ə]	76 op 1810 3 4,20 %	[e:r] > [ɛ.r]	29 op 656	4,4
[ɛ ^ɪ] > [e]	10 op 1810 6 0,55 %	[ɛ ^ɪ] > [ø]	68 op 1640	4,1
[ɔ ^ʊ] > [α ^ɪ] vóór t/s	6 op 1810 2 0,33 %	[ɔ ^ʊ] > [α ^ʊ]	46 op 1148	4,0
[o:] > [ø]	22 op 1810 3 1,22 %	[o:] > [o.]	12 op 328	3,7
[ɛ ^ɪ] > [æ ^ɪ]	10 op 1810 6 0,55 %	[ɛ ^ɪ] > [ø]	53 op 1640	3,2
[ɔ ^ʊ] > [α ^ʊ]	35 op 1810 2 1,93 %	[ɔ ^ʊ] > [α ^ɪ]	25 op 820	3
[ɛ ^ɪ] > [e]	10 op 1810 6 0,55 %	[ɛ ^ɪ] > [æ ^ɪ]	32 op 1148	2,8
[ɛ ^ɪ] > [æ ^ɪ]	10 op 1810 6 0,55 %	[ɛ ^ɪ] > [e]	10 op 820	1,2
[ɛ ^ɪ] > [ø]	52 op 1810 6 2,87 %	[ɛ ^ɪ] > [ɛ ^ɪ]	4 op 328	1,2
[ɛ ^ɪ] > [i ^ə]	2 op 1810 6 0,11 %	[ɛ ^ɪ] > [ø]	16 op 1640	1,0
[ɛ ^ɪ] > [i ^ə]	2 op 1810 6 0,11 %	[ɛ ^ɪ] > [æ ^ɪ]	1 op 1148	0,09

Figuur 4

Woord	Frequentie in CGN	Aantal overgen.	Woord	Frequentie in CGN	Aantal overgen.
Pauw	5	0	Ei	127	0
Reiger	6	46	Oven	138	8
<u>Schaatsen</u>	<u>8</u>	<u>106</u>	Scheiden	146	27
Kuiken	9	96	Zwijgen	172	79
Bij (zn.)	11	16	Grijs	202	32
Zwijn	12	0	Doos	203	27
Slijk	12	43	Maart	208	4
Blozen	17	53	Geel	209	10
Korst	19	4	Blauw	214	2
Hooi	19	5	Vogel	226	1
Lijm	19	10	Wijn	260	0
Korst	19	4	Oor	264	7
Peer	20	3	Rood	269	5
Tijger	20	21	Paard	272	17
Breien	22	0	Rijk	277	30
Eikel	23	36	Boot	281	12
Kei	23	2	Koken	300	19
Spuit	23	91	Hout	304	8
Kous	25	4	Schouder	310	5
Noot	27	27	Koud	362	33
Stout	27	6	Trouwen	454	1
Smeren	28	17	Boom	469	15
Molen	30	3	Zoon	565	20
Haard	31	53	Blij	618	28
Pijp	37	13	Reis	683	33
Taart	38	17	Wereld	1050	1
Beek	40	11	Meisje	1082	13
Rijst	42	14	Rijden	1098	13
Boter	43	10	Prijs	1204	21
Krijt	48	44	Hoofd	1260	2
Geit	55	28	Wonen	1327	4
Staart	56	44	Schrijven	1932	2
Wei	57	3	Oud	1961	5
Baard	58	23	<u>Laatste</u>	<u>2122</u>	<u>126</u>
Zout	58	4	Klein	2387	38
Beer	61	8	Vrouw	2431	0
Kaars	62	24	Vijf	2492	1
Saus	63	3	Lopen	3245	10
Strijken	64	28	Kijken	7496	12